

Høringsuttalelse fra Gaula vannområde til revisjonsdokument for Lundesokna og Holta

Det vises til brev fra NVE 10/2-2020 om høring av revisjonsdokument for revisjon av reguleringer i Lundesokna og Holta. Nedenfor er høringsinnspill fra Gaula vannområde.

Overordnet om høringen

Det er positivt at flest mulig av konsesjonene i vassdragsområdet inkluderes i revisjonen. Retningslinjene for revisjon (heretter kun omtalt som OED 2012) oppgir i kapittel 5.1 at konsesjoner kan revideres før det formelle revisjonstidspunktet, slik at man oppnår en vassdragsvis tilnærming. Derfor er også konsesjonen fra 1974 som omfatter overføring av Hukla og Kusma til Lundesokna (åpen for revisjon fra 2022) inkludert i revisjonen. ***Det er vanskelig å forstå hvorfor ikke konsesjonen for Sama kraftverk (konsesjon gitt i 1978) er en del av revisjonen, da vi oppfatter at lovgivningen åpner for dette (OED 2012).*** Da kunne man revidert hele vassdraget under ett.

I utsendt informasjon om saksbehandling i konsesjonssaker opplyses at NVE inviterer til befarings der aktuelle problemstillinger kan belyses, fortrinnsvis i etterkant av høringen. I løpet av en slik befarings får interessenter/berørte parter en bedre forståelse for hvordan ulike konsesjoner i en utbygging henger sammen, og erfaringsmessig fremkommer mange problemstillinger både fra konsesjonærens og interessentenes perspektiv. ***Det er derfor rimelig å forvente at det vil være en styrke for alle parter, og med en bedre revisjon som resultat, at slike befaringer gjennomføres i god tid FØR høringsfristen går ut. Vi oppfordrer NVE til å endre sin praksis når det gjelder tidspunkt for befaring.***

Revisjonsdokumentet

Dokumentet følger en faglig språkbruk som gjør det temmelig utfordrende å forstå for personer som ikke har fagkompetanse på kraftproduksjon. Dette gjør det utfordrende å se hvordan man best kan gi innspill i høringen slik at uheldige konsekvenser kan rettes opp. ***Dette underbygger ønsket om endring av befaringstidspunkt ovenfor.***

Vi oppfatter gjennomgangen av erfarte skader og ulemper som følge av reguleringen (kap 7), som svært mangelfull. I NVE's vedtak om revisjon omfattes fem konsesjoner i vassdraget. Man kan da forvente seg at konsesjonæren i revisjonsdokumentet vil redegjøre for *alle* konsesjonenes effekter på miljøforhold og allmennhetens interesser i berørte arealer. Konsesjonæren har kun fått utarbeidet en rapport om status for bunndyr og fisk i Samsjøen. Andre miljøeffekter er ikke undersøkt eller sammenstilt.

Utbyggingen drenerer til Gaulavassdraget, som er et nasjonalt laksevassdrag. Hovedelva med sidevassdrag er viktige gyte- og oppvekstområder for både laks og sjøørret. Vi mener at revisjonsdokumentet har betydelige mangler i omtalen av denne problemstillingen. Eksempelvis nevnes knapt at effektkjøringen som skjer i vassdraget har en sterk negativ effekt på fisken i anadrom strekning. ***Vi etterlyser dokumentasjon av og økt kunnskap om utbyggingens konsekvenser og mulige tiltak for anadrom fisk.***

NVE opplyser på sine nettsider at NVE vil innføre standardvilkår i samtlige revisjoner. Hva dette innebærer er ikke opplyst hverken i den aktuelle revisjonssaken på NVEs hjemmeside eller i revisjonsdokumentet. ***Mangel på redegjørelse av dagens standardvilkår og konsekvensene av innføringen av disse i saksdokumentene kompliserer høringspartenes innspill.***

Konsesjonærens forslag til endringer i vilkårene og avbøtende tiltak i kapittel 8 er temmelig kortfattet og uten visjoner om forbedringer i utbyggingens miljøkonsekvenser.

Enkelte feil og mangler i dokumentet gjør det komplisert å vurdere datagrunnlaget.

- Fig 20 s 18 viser vannstand i Håen, ikke Samsjøen slik figurteksten sier.
- Figurene 22 og 26 s. 20 og 22; helt like men er ment å vise vannstandsvariasjon i Holten og Samsjøen
- Manglende data for årene 2018 og -19 i flere figurer er også uheldig, eks figurene 29 og 30.
- Avsnitt 4.3; savner bedre forklaring av hva tabellene og figurene betyr i praksis

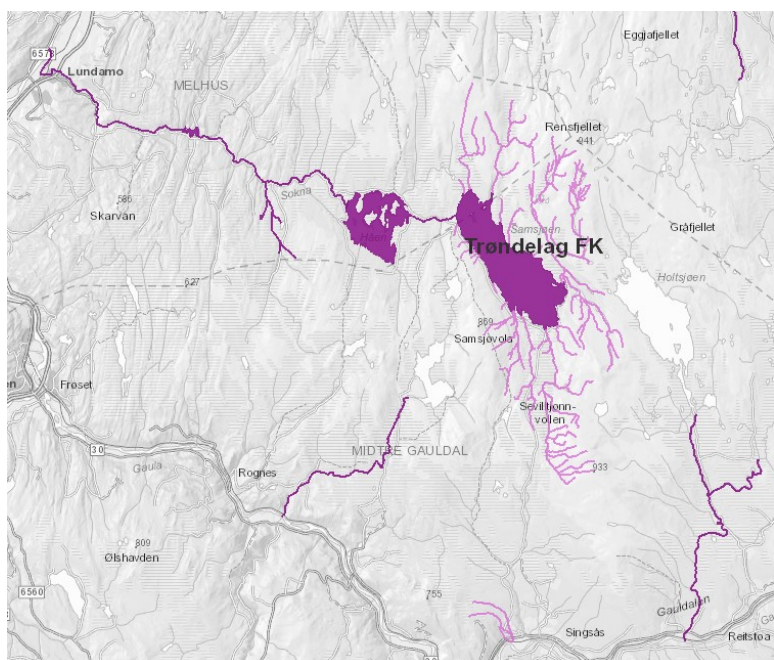
I Tabell 1 kan man forstå tallene slik at det er 20 km elv som er berørt av kraftutbyggingen. Vi ser at arealet av berørte nedbørsfelt er tydelig oppgitt, men ikke antall km elvestrekninger. De omtalte 20 km er kun de som ligger i direkte tilknytning til kraftverkene. Antall km berørte elvestrenger er adskillig høyere.

Med blant annet disse punktene som bakgrunn mener vi at revisjonsdokumentet ikke svarer på revisjonsvedtaket og veilederen for revisjonssaker, og forventer at et nytt revisjonsdokument utarbeides innen rimelig tid.

Miljømål etter vannforskriften

Vassdrag som er sterkt påvirket av kraftutbygging er etter vannforskriften definert som Svært modifiserte vannforekomster (SMVF), med andre krav til tilstand og mål enn andre vannforekomster. Miljømål for SMVF skal defineres for hvert enkelt vassdrag. For de av vassdragene som er definert som SMVF i denne revisjonen, er det naturlig at miljømålene fastsettes i revisjonsprosessen. Vi savner en diskusjon om og forslag til fastsetting av miljømål i SMVF i kapittel 6 i revisjonsdokumentet. Kraftutbyggingen berører mange flere vassdrag enn de som er nevnt i revisjonsdokumentet, og mange av disse er definert som SMVF på grunn av utbyggingen (se figur 1). Temaet kommenteres noe mer senere i innspillet.

For hver av vannforekomstene som påvirkes av kraftutbyggingen må det fastsettes mål, aller helst om Godt økologisk potensial for SMVF og God økologisk tilstand for de andre. Godt økologisk potensial må defineres for hver enkelt vannforekomst. Dette bør gjøres i et samarbeid mellom konsesjonær, vannregionmyndighet og vannområde.

Figur 1. Vannforekomster definert som Svært modifiserte vannforekomster (SMVF) på grunn av kraftutbyggingen i Lundesokna og Holta (unntak: to rosa streker nederst på kartet). Gaula er også betydelig påvirket selv om dette ikke vises på kartet. Flere sidevassdrag til de mørkeste elvestrengene bør også vurderes som SMVF. Kilde: nve.no/atlas.

Vurdering av magasinene og elvestrekningene i utbyggingen

Holtsjøen

Reguleringshøyde på 1 m og begrensede konsekvenser på vannmiljøet gjør at Holtsjøen er definert som naturlig vannforekomst i Vann-nett. Tilstanden er god og det er mål om fortsatt god tilstand. Ferskvannsbiologiske undersøkelser i 2017 konkluderer med at sjøen er lite påvirket og at den og sidebekkene fungerer godt økologisk. Hytteeiere forteller om økt erosjon langs kantene etter reguleringen. ***Vi støtter regulantens forslag om å iverksette nødvendige tiltak i samråd med hytteforeningen.***

Holta

Holta har tapt en betydelig mengde vann som følge av overføring til Samsjøen. Holta er *Svært modifisert vannforekomst* i Vann-nett, med både tilstand og mål oppgitt til moderat økologisk potensial. Det er ikke definert hva moderat potensial for Holta skal innebære.

Holta går så godt som tørr i den øvre delen og med svært begrenset vannføring videre ned til utløpet i Gaula. Elvas verdi som fiskeelv er kraftig redusert på hele strekningen (men dokumentasjon mangler), og som gyte- og oppvekstelv for anadrom fisk så godt som helt ødelagt. ***Økologisk og estetisk ville det vært en fordel å ha økt vannføring på øvre strekning som løper parallelt med turveien fra parkeringsplass og opp til Holtsjøen.*** Dette trenger ikke føre til krafttap siden elva møter tunellen som fører vannet fra Hukla og Kusma til Samsjøen. Vannet i øvre strekning kan føres til denne tunellen.

Vi savner redegjøring av situasjonen for laks og sjøørret i anadrom strekning nederst mot utløpet til Gaula, samt vurdering av mulige tiltak og vilkår for å sikre strekningen som gyte- og oppvekstområde. En minstevannføring som gir mulighet for gyting og oppvekst i anadrom strekning bør vurderes. Miljømål kan knyttes til forholdene for anadrom fisk.

Store Burusjøen

Oppført som naturlig vannforekomst i Vann-nett, med god tilstand og mål om fortsatt god tilstand.

Konsesjonær oppgir at de har etablert praksis med å holde en så naturlig vannstand som mulig. ***Dette bør fastsettes som vilkår i konsesjonen.*** I følge lokale hytteeiere burde vannstanden ligget 30-40 cm høyere enn den vanlige vannstanden på rundt 564,38 av hensyn til manøvrering med båt i sjøen.

Vi savner en vurdering av konsekvensen av endring i utløpsvassdrag på lokal fisk i Burusjøen og opprinnelig utløp (Buru).

Buru (opprinnelig utløp av Store Burusjøen)

Buru har tapt en betydelig mengde vann som følge av overføring av Burusjøen til Samsjøen. Elva er *svært modifisert* i Vann-nett, med godt økologisk potensial og miljømål. Det foreligger ingen data som underbygger dette.

Vi savner redegjøring av situasjonen for laks og sjøørret i anadrom strekning nederst mot utløpet til Gaula, samt vurdering av mulige tiltak og vilkår for å sikre strekningen som gyte- og oppvekstområde. En minstevannføring som gir mulighet for gyting og oppvekst i anadrom strekning bør vurderes. Miljømål kan knyttes til forholdene for anadrom fisk.

Overføring fra Store Burusjø til Samsjøen

Vannet i røret fra Burusjøen til Samsjøen går siste stykket ned mot Samsjøen i en kunstig, åpen vannstreng. ***Det bør sikres at denne vannstrengen innehar et miljø som egner seg som gyte- og oppvekstområde for innlandsfisken i Samsjøen.***

Samsjøen

Samsjøen er svært modifisert i Vann-nett, med moderat potensial og mål. Innholdet i moderat potensial er ikke definert.

Store arealer i sjøen faller tørt ved lav vannstand. Dette har en betydelig påvirkning på friluftsinnteresser og landskapsopplevelse i tillegg til vannlevende organismer. Undersøkelser viser at endringene i vannstand påvirker fisk og bunndyr i Samsjøen negativt, både som leveområde og ved at tilgangen til viktige gyteelver vanskeliggjøres. Kongsnesen uttaler at «... det kan vurderes om det er mulig å gjøre tiltak for å forbedre oppgangsmulighetene til Roppa.» Vi vil påpeke at dette selvfølgelig er mulig, og at ***et slikt pålegg bør gis ved revisjonen***. Det bør vurderes om det er nødvendig med tiltak også i andre sideelver, bl.a. tilførselskanalen fra Burusjøen. Rapporten fra ferskvannsbiologiske undersøkelser i 2017 anbefaler innføring av en sommervannstand og tiltak for gytetilgang til Roppa. Rapporten oppgir at det ikke er behov for tiltak i andre gytebekker til Samsjøen, men påpeker samtidig at Sandåa nord i sjøen er en viktig gytebekk med oppgangsproblemer ved lav vannstand, og at Sama kan ha vært en gyteelv tidligere men per i dag er stengt for fisk fra Samsjøen.

Med dette som utgangspunkt foreslår vi følgende tiltak i Samsjøen med sidevassdrag:

- ***Innføring av sommervannstand, anslagsvis omkring kote 485,5 – eller ned 1,2 m fra HRV. Fagfolk bør konsulteres om hvorvidt vannstanden burde være enda noe høyere av hensyn til fisk og bunndyr.***
- ***Lengre overvåkingsserie av forhold for fisk i Samsjøen og økt kunnskap om gyting i sidevassdragene. Iverksetting av eventuelle anbefalte tiltak for å nå oppsatte mål.***
- ***Sikre tilgang for gytefisk til Roppa***

I tillegg bør mål om godt økologisk potensial etter vannforskriften vurderes. Uansett må innholdet i oppsatt mål defineres.

Sama og Håen

Både elva Sama og innsjøen Håen er i Vann-nett klassifisert som SMVF, med moderat potensial og mål. Faktisk tilstand hverken i disse to vannforekomstene eller tilløpsbekkene til dem er kjent. Tilløpsbekkene må vurderes om de er SMVF eller ikke, og tilstand og mål fastsettes.

Av uvisst årsak er ikke Sama og Håen inkludert i de ferskvannsbiologiske undersøkelsene i 2017, bestilt av regulant. Rapporten påpeker behov for undersøkelser av Håen for å kunne si noe om betydningen av Sama for fisk.

Vi mener det er behov for ferskvannsbiologiske undersøkelser av Sama med tilløpsbekker og Håen med tilløpsbekker for å fastsette dagens tilstand, påvirkninger av reguleringen og identifisering av eventuelle tiltak. Først når man kjenner dette kan arbeidet med fastsetting av nye vilkår ferdigstilles. Det eneste vi vet per i dag er at en minstevannføring i Sama bør vurderes. Fastsetting av mål og dets innhold må defineres for Sama og Håen.

Skilbreia

Svært modifisert vannforekomst, moderat tilstand og mål. Vi har ingen kommentarer til denne.

Lundesokna ovenfor anadrom strekning

Det er en rekke terskler i Lundesokna på denne strekningen. Vi er kjent med at det er en betydelig grad av effektkjøring, slik at vannstanden svinger hyppig og raskt. Uten mer kunnskap om de økologiske påvirkningene er det vanskelig å komme med andre innspill enn at ***en minstevannføring bør vurderes og at det bør innføres regler for vannstandsendingene som ivaretar vannlevende organismer. I tillegg bør det foretas ferskvannsbiologiske undersøkelser før nye vilkår kan fastsettes. Mål knyttet til vannforskriften bør defineres.***

Anadrom strekning i Lundesokna

Svært modifisert vannforekomst med moderat tilstand og mål, der målet bør konkretiseres.

Kunnskap om strekningens morfologiske utforming tilsier at den før reguleringen må ha vært et viktig gyte- og oppvekstområde for både laks og sjøørret. ***Vi savner en god sammenstilling av eksisterende data, samt undersøkelser med fokus på forvaltningsrelevante tema.***

Moderne kraftutbygginger viser at anadrom fisk ikke nødvendigvis må påvirkes negativt i regulerte vassdrag. Utbyggingen i Orkla-vassdraget er et eksempel på dette. ***På bakgrunn av ny kunnskap og Gaulas nasjonale betydning som nasjonalt laksevassdrag mener vi at denne strekningen må prioriteres svært høyt i revisjonen, og foreslår følgende mål og tiltak for anadrom strekning i Lundesokna (nedenfor demningen ved nedre Møllefoss):***

- ***Jamfør vannforskriften og regional forvaltningsplan for vannforvaltning i Trøndelag 2022-27 settes et mål om godt økologisk potensial innen 2027 (2032) for anadrom del av Lundesokna.***
- ***Godt økologisk potensial defineres som tilnærmet naturlig produksjon av anadrom fisk, med til sammen omkring 7 smolt/100m² for laks og sjøørret.***
- ***Det gjennomføres en faglig utredning som fastsetter minstevannføring, kjøringsreglement og beskriver eventuelle andre nødvendige fysiske tiltak på strekningen for å oppnå dette målet.***

Vilkår/avbøtende tiltak

Vi oppfatter at for store deler av utbyggingen er kunnskapen om påvirkning på økologiske forhold og vannlevende organismer for lav til at vi kan komme med gode innspill om avbøtende tiltak og prioritering av vilkår (ut over at anadrom strekning i Lundesokna må prioriteres svært høyt). I revisjonsdokumentet er det stort fokus på beskrivelse av utbyggingen og driftsregime og altfor lite på det miljøfaglige.

På vegne av Gaula vannområde,

Lise Hatten, vannområdekoordinator